

Riksintressen för kulturmiljövården

Vad krävs för att de ska tillvaratas?

Kandidatarbete vid institutionen för stad och
land, SLU Uppsala, Anna Persson

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land i Uppsala, LA- avdelningen
EX0285 Kandidatarbete i landskapsplanering, 2009, 15hp på
landskapsarkitektprogrammet

© Anna Persson

Titel: Riksintresse för kulturmiljövården

Nyckelord:Riksintressen

Handledare: Sylvia Dovlén, institutionen för stad och land

Examinator: Malin Eriksson, institutionen för stad och land

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

BAKGRUND

Introduktion

I Sverige finns det över 1700 riksintresseområden för kulturmiljövården, det vill säga mark- och vattenområden med kulturmiljövården som utpekats som så betydelsefulla att det är av nationellt intresse att värdena bevaras och utvecklas. Dessa områden ska enligt lag (Miljöbalken 1998:808, 3 kap § 6) skyddas mot påtaglig skada. Men att uppnå önskad effekt med riksintressena har visat sig problematiskt. Ofta beaktas inte riksintressena i den utsträckning som är önskvärd i hanteringen av den fysiska miljön. (Roos & Hansson, 2009, s.5). Så vad kan då krävas för att förbättra förutsättningarna för att hävda ett riksintresse i praktiken?

Ett riksintresseområde kan vara allt ifrån en snävt avgränsad miljö till ett vidsträckt landskapsavsnitt, och vad som gör området betydelsefullt ur kulturmiljösynpunkt kan variera kraftigt. Vilka områden som är av riksintresse för kulturmiljövården avgör Riksantikvarieämbetet, som är den myndighet som har ansvar för kulturmiljöfrågor på central nivå. Tanken är att riksintressenas värden sedan ska tillvaratas i den kommunala fysiska planeringen. ”Avsikten med riksintressena är att låta statliga intressen få ett styrande genomslag i den fysiska planeringen på lokal nivå.”(Riksantikvarieämbetet, 2009, s.1)

På regional nivå är länsstyrelsen den myndighet som har ansvar för frågor som rör kulturmiljön och vårt kulturarv. De ska företräda statens intressen i den kommunala fysiska planeringen, bland annat att arbeta för att riksintressena för kulturmiljövården i bästa möjliga mån tillvaratas och utvecklas i den kommunala planeringen. I uppgifterna ingår att förse kommunerna med aktuella kulturmiljöbeskrivningar. Med denna information som utgångspunkt ska kommunen, som har ett stort eget ansvar och inflytande över den fysiska planeringen på lokal nivå, kunna göra bedömningar kring hanteringen av riksintressena. I kommunens översiktsplan ska riksintressen och hur kommunen avser att tillgodose och skydda dessa mot påtaglig skada anges särskilt.

I denna studie kommer jag att undersöka länsstyrelsens arbete med kulturmiljöbeskrivningar som ska fungera som planeringsunderlag för kommuner. Jag kommer dels att fördjupa mig i teorier kring framgångsfaktorer i arbetet med kulturmiljöbeskrivningar, dels undersöka två specifika fall där länsstyrelser har gjort fördjupade riksbeskrivningar. Vilka rekommendationer finns angående arbete med riksintressen? Hur har man i praktiken valt att arbeta och varför? Vilka lärdomar kan man dra av länsstyrelsens arbete till nytta för det fortsatta arbetet med att bättre hävda riksintressen?

Studiens syfte och avgränsning

Det övergripande syftet med studien är att undersöka följande frågeställning: ”Vad krävs i praktiken för att hävda ett riksintresse under exploateringstryck på lokal nivå?”

Jag har valt att avgränsa arbetet genom att fokusera på två projekt utförda utav länsstyrelsen där man har arbetat med att ta fram så kallade fördjupade riksintressebeskrivningar som ett led i att hävda riksintressen. Projekten har likartad problematik, men olika lokala förutsättningar. De är särskilt intressanta eftersom de har valt delvis olika metoder för att hantera samma problematik och utmaningar. De är också intressanta ur den synvinkeln att det i båda kommunerna finns starka exploateringsintressen som konkurrerar med riksintressena.

För att kunna behandla mitt övergripande syfte har jag studerat följande frågor närmare:

- Hur har projekten initierats, planerats, genomförts?
- Hur har projekten redovisats/kommunicerats?
- Hur har projekten uppfattats på regional och lokal nivå utav tjänstemän och politiker?

Jag vill även lyfta en frågeställning om projektverksamheten ur ett mer övergripande perspektiv:

- På vilket sätt bidrar dessa projekt till utvecklingsarbetet med att bättre hävda riksintressen på lokal nivå?

Studiens metod och genomförande

I arbetet har jag undersökt två projekt som länsstyrelsen i Kronobergs län och länsstyrelsen i Jämtlands län genomförde under 2008. I studien kallar jag dem för Kostaprojektet respektive Åreprojektet. Dessa är 2 av 17 så kallade metodutvecklingsprojekt som Riksantikvarieämbetet sammanlagt har avsatt 7 miljoner kronor för. Genom projekten ville RAÄ bland annat hitta fungerande metoder för att tydligare beskriva och förklara det kulturhistoriska innehållet i riksintresseområden genom så kallade fördjupade riksintressebeskrivningar. Man ville också finna metoder för att förmå förankra denna information bland de aktörer som påverkar den fysiska miljöns utveckling på lokal nivå. Ett syfte med projektverksamheten var att "... kunna beskriva och kommunicera kulturmiljöns värden, sårbarhet och potential med kommuner och medborgare." (Ideér för en tvådagars workshop, 2008-06-26, s.1) Dessa projekts mål, genomförande och resultat har fått bilda utgångspunkter för min studie.

Jag har undersökt projekten dels genom att studera måldokument, ansökningar och rapporter. Dessutom har jag genomfört 10 djupintervjuer enligt principerna angivna i ”Den kvalitativa forskningsintervjun” (Kvale, S. 1997). Intervjuerna har genomförts med nyckelpersoner som varit delaktiga eller berörts av projekten framför allt inom länsstyrelserna och på kommunerna, däribland 2 länsantikvarier, 4 tjänstemän vid de båda länsstyrelserna, 1 tjänsteman vid länsmuseum ”Jamtli”, 2 kommunalråd och 1 kommunalanställd plan- och bygghöj. Eftersom det är få personer som är involverade i de relativt små

kommunerna, så har jag av hänsyn till intervjupersonerna valt att inte presentera deras namn i studien. Genom att jämföra resultaten av projektstudierna och intervjuerna med teorier kring framgångsfaktorer vad gäller hävdande av kulturmiljövärden i planerings- och exploateringssammanhang har jag fått fram ett underlag för att undersöka min övergripande frågeställning. Informationen som legat till grund för studien har framför allt utgjorts av litteratur och rapporter som jag har fått tillgång till via Riksantikvarieämbetet, men också Riksantikvarieämbetets hemsida har varit till hjälp. Huvudlitteratur för arbetet är "Kulturmiljöbeskrivningar som planeringsunderlag" (1996) och "Att skapa värden: Natur- och kulturmiljövårdens roll i kunskapssamhället" (2002).

Studiens disposition

Studien inleds med en teorisammanställning av ett antal av Riksantikvarieämbetet kända framgångsfaktorer vad gäller att hävda kulturmiljövärden i planeringssammanhang. Framgångsfaktorerna sorteras under de övergripande rubrikerna Vad, Hur, När och Vem. Med dessa rubriker som utgångspunkt beskrivs därefter hur arbetet har bedrivits i de två studerade projekten i Kosta och Åredalen. Därpå följer en sammanställning utifrån intervjuerna kring hur man har uppfattat resultaten av projekten på regional och lokal nivå. Utifrån teorin och projektbeskrivningarna presenteras en analys av projektens mål, innehåll, genomförande och resultat. Intervjuresultatet, tillsammans med teorier och övrig information, får avslutningsvis ligga till grund för diskussionen kring de övergripande frågeställningarna. Studien avslutas med en reflektion kring tänkbara faktorer som kan bidra till hävdandet av riksintressen på lokal nivå.

FRAMGÅNGSFAKTORER

Målsättningen med riksintressena är att statliga intressen ska få ett styrande genomslag i den fysiska planeringen på lokal nivå, och det är länsstyrelsens uppgift att samlat företräda statens intressen gentemot kommunen i planeringssammanhang. Hur länsstyrelsen bedriver sitt arbete kan ha stor betydelse för hur väl riksintressena i slutänden hävdas.

Ett sätt att se på länsstyrelsens möjlighet att påverka vilket genomslag riksintressena får är att utgå ifrån att de har tre huvudsakliga styrmedel till sitt förfogande; administrativa, ekonomiska, och informativa. (Olsson, Löfvenberg & Sickars, 2002, s. 11) De kan förklaras på följande sätt:

Administrativa: Påbud, regler och förbud kan påverka utvecklingen i en viss riktning. Med stöd i lagstiftningen kan exempelvis specifika objekt skyddas eller användning regleras.

Ekonomiska: Genom att använda sig av skatter, avgifter och subventioner kan aktörers prioriteringar och beteenden påverkas i önskvärd riktning.

Informativa: Enligt rapporten "Att skapa värden" (Olsson, Löfvenberg & Sickars, 2002, s. 11) är det sällan tillräckligt att enbart använda sig av administrativa och ekonomiska styrmedel. De informativa styrmedlen har stor betydelse, inte minst informationen i de riksintressebeskrivningar som länsstyrelsen har ansvar för att tillhandahålla kommunerna. För varje riksintresseområde har en riksintressebeskrivning utarbetats. Denna beskriver vad det är som gör riksintresset betydelsefullt och vilka fysiska uttryck som är viktiga för området. Ofta behöver de översiktliga riksintressebeskrivningarna kompletteras med fördjupade beskrivningar för att möjliggöra att riksintressena i praktiken slutligen hävdas. Jag har valt att sammanfatta ett antal teorier kring hur man kan arbeta med fördjupade riksintressebeskrivningar under rubrikerna Vad, Hur, När och Vem. **Vad** man väljer att ta fram för information, **hur** och **när** man tar fram och presenterar denna information och till **vem** man riktar sig med informationen kan nämligen ha stor betydelse för hur väl denna fungerar som ett framgångsrikt styrmedel i arbetet med att hävda ett riksintresse.

Vad

En förutsättning för att **medvetet** kunna arbeta för att hävda ett riksintresse är att man har definierat:

- Vari värdena består, vad som gör riksintresset betydelsefullt
- Vad i den fysiska miljön som uppstår värdena, och
- Vilken hantering av den fysiska miljön som kan skada eller bevara och utveckla dessa värden

(Riksantikvarieämbetet. 2008-12-16, s. 1)

En kulturmiljös värden kan vara av olika karaktär. Ett sätt att kategorisera dem presenteras i metoden "Kulturmiljöanalys" (Schibbye & Pålstam, 2001 s.13) där de definieras som upplevelsevärden (identitetsvärde och estetiskt värde), kunskapsvärden (händelser, byggnads-, social- och personhistoria) och bruksvärden (ekonomiskt värde, brukspotential och pedagogisk potential). Man kan säga att den fysiska miljön uppstår dessa värden, och de olika fysiska elementen kan vara av varierande betydelse beroende på områdets beskaffenhet. De fysiska bärarna av värdena i en miljö kan alltså ligga i strukturer, byggnader, siktlinjer, rumslighet, växtlighet, tidsdjup, material, färgsättning, detaljer, underhåll, användning, geografiskt läge, för att ta några exempel. Först när definitionen av vad i den fysiska miljön som uppstår riksintressets värden är tydlig och väl genomarbetad är det möjligt att bedöma vad som kan skada, bevara och utveckla kulturmiljön, och att på ett medvetet sätt arbeta för att hävda ett riksintresse.

Att behandla dessa frågor är ett huvudsakligt syfte med så kallade fördjupade riksintressebeskrivningar som ska fungera som planeringsunderlag för kommuner.

Men om ett riksintresse får ett styrande genomslag i den fysiska planeringen på lokal nivå avgörs i slutänden inte av medvetenheten om kulturmiljöns fysiska uttryck, utan av hur aktörerna som påverkar den fysiska miljön faktiskt agerar.

Därför är det också ofta nödvändigt att hitta argument som kan frambringa ett önskvärt agerande bland aktörerna som påverkar den fysiska miljön. I detta sammanhang kan det vara av stort värde att framhålla hur kulturmiljön kan utgöra en **resurs** för andra aktörer. (Olsson, Löfvenberg & Sickars, 2002, s.18) En rik kulturmiljö är mycket viktig för en kommuns attraktivitet på en rad olika punkter. Kulturmiljön kan också vara en positiv kraft för enskilda exploatörer att dra nytta av. Genom att precisera och tydliggöra hur det aktuella riksintresset kan utgöra en tillgång kan förutsättningarna öka för att dess värden och hävd blir en prioriterad aspekt i planeringens olika sammanväganden.

Hur

Hur arbetet med att ta fram information **bedrivs** och hur underlaget **presenteras** och **kommuniceras** har också ofta betydelse för vilken tyngd och vilket genomslag informationen får.

Ofta är olika former av **samverkan** med den fysiska miljöns skilda aktörer av stor betydelse i detta sammanhang. (Olsson, Löfvenberg & Sickars, 2002, s. 10) Det kan handla om att identifiera riksintressenas värden och fysiska uttryck liksom att utarbeta argument och strategier för tillvaratagande och utveckling av dessa i samarbete med såväl medborgare, exploatörer, politiker och tjänstemän på kommunnivå, intresseorganisationer och andra sektorsintressen såsom naturmiljövärden på länsstyrelsenivå. En utvecklad samverkan med andra aktörer gör det möjligt att förena sig kring gemensamma ståndpunkter, och att bli medveten om vilka skilda synsätt och värderingar som råder. Denna kunskap är nödvändig för att kunna utarbeta argument som riktar sig direkt till andra aktörer och deras intressen, för att kunna framhålla kulturmiljön som en resurs i specifika frågor, och för att kunna se hur överenskommelser kan göras som så många som möjligt kan känna sig tillfredsställda med. (Olsson, Löfvenberg & Sickars, 2002, s. 15-18) Samverkan med medborgare vid identifiering av riksintressenas värden och fysiska uttryck är ett sätt att öka legitimiteten och tyngden i denna information. Ett väl utvecklat samarbete med den kommunala planeringen där övergripande diskussioner kring den fysiska miljöns utveckling förs kontinuerligt kan förbättra förutsättningarna för riksintressenas hävd på motsvarande sätt. Olika former av samverkan kan också ha stor betydelse som ett sätt att förankra och öka förståelsen för den information man vill förmedla, och att förmå integrera denna information i andra aktörers helhetsbilder. (Lisitzin & Blix, 1996, s.17)

Den information som tas fram måste också **presenteras** på ett lättförståeligt, tydligt och intresseväckande sätt. (Lisitzin & Blix, 1996, s. 45) Riksintressenas värden och fysiska uttryck kan förmedlas med hjälp utav exempelvis kartmaterial, bilder, skisser och text. Ofta är det av betydelse att använda sig av en kombination av dessa. I alla dessa former är det viktigt att materialets fokus ligger på det väsentliga i den konkreta situationen, exempelvis beroende på vilken målgrupp man vill nå, vilka omständigheter som råder, vilket kunskapsläge som råder, vilken planeringsnivå man befinner sig på och i vilken fas i processen materialet kommer in. Man kan tala om allmänt och om riktat underlag. Det allmänna underlaget ska fungera i flera sammanhang och vara

aktuellt över en längre tid. Utifrån det allmänna underlaget kan riktade underlag arbetas fram som är anpassade för specifika situationer och frågor. (Lisitzin & Blix, 1996, s.5)

Underlaget kan också **kommuniceras** ut och förankras på olika sätt. Ett mycket betydelsefullt sätt att förankra är som nämnts tidigare att samverka kring frågor rörande den fysiska miljön och kulturvärdena. Förutom det kan informationen förmedlas ut exempelvis genom tryckta rapporter, på hemsidor, genom föreläsningar, PowerPoint-presentationer eller utställningar.

När

De reella besluten i planerings- och beslutsprocesser fattas ofta tidigt i processen, innan formella samråden har genomförts. Förutsättningarna för att lyckas styra en utveckling ökar alltså ju tidigare i processen ett intresse hävdas. Om diskussioner förs i ett inledande stadium är det troligare att man kan nå överenskommelser som fler känner sig tillfreds med, och kan på detta sätt vara ett effektivare sätt att uppnå resultat än att agera nejsägare och regelbevakare i processers slutskede. Förutsättningarna för att agera tidigt i olika planeringsprocesser är större om samverkan mellan kommunen och länsstyrelsen sker kontinuerligt och om det finns ett tydligt, aktuellt och väl genomarbetat kunskapsunderlag angående riksintressena att tillgå. (Olsson, Löfvenberg & Sickars, 2002, s. 15)

Vem

För att riksintressena ska få ett styrande genomslag i den fysiska planeringen på lokal nivå är det i många fall av mycket stor betydelse att informationen är väl bearbetad i kommunens planer, men minst lika viktigt är det också att den blir en del i aktörernas medvetande och helhetsbild. (Lisitzin & Blix, 1996, s.7) För att få genomslag i den kommunala planeringen är framför allt de kommunala tjänstemän som hanterar den fysiska planeringen och styrande kommunala politiker ytterst centrala att nå. Aktörerna som påverkar den fysiska miljön är dock många. Från offentliga sektorsorgan såsom Vägverket, Banverket och länsstyrelsernas avdelningar för kulturmiljövården och naturvården, till kommunernas tjänstemän och politiker, nyttjare och ägare av fastigheter, exploatörer och byggföretag, medborgare och intresseorganisationer. Alla dessa kan vara av betydelse att nå i olika sammanhang. (Olsson, Löfvenberg & Sickars, 2002, s. 18)

Metoder

Metoderna för att genomföra arbetet enligt de principer som nämnts under ”vad”, ”hur”, ”när” och ”vem” kan variera. Det finns många metoder för identifiering, värdering, beskrivning liksom för att avgöra vad som kan skada, bevara eller utveckla kulturmiljöer i form av olika landskapsanalyser. Också samverkansmetoder och exempel på hur information kan presenteras slagkraftigt finns utarbetade.

I ”Landskap i fokus” hävdar man att landskapsanalysmetoder finns utarbetade för de flesta situationer, men att de sällan används särskilt medvetet, många utförare

arbetar istället med den metod som man känner att man bäst behärskar. För att lyckas bra är det enligt rapporten viktigt att man har förmåga att välja den mest lämpade metoden för situationen utifrån en bred repertoar.

Den teoretiska genomgång som presenterats i detta kapitel utgör grunden för studien av projekten i Kosta och Åredalen som nu följer.

PROJEKTEN

I detta kapitel presenteras de två projekt som har bedrivits av länsstyrelsen i Jämtlands- och Kronobergs län i syfte att ta fram slagkraftiga fördjupade riksintressebeskrivningar och som jag har valt att studera. I kapitlet beskrivs innehållet i de fördjupade riksintressebeskrivningarna och hur man har arbetat under rubrikerna Vad, Hur, När och Vem. Efter varje projektbeskrivning följer en sammanfattning av hur resultatet av arbetet hitintills har uppfattats av ett antal personer på länsstyrelsen och inom kommunen, enligt de intervjuer som jag har genomfört med personerna i fråga. Detta följs av en analys av respektive projekt.

KOSTA

Bakgrund

Kosta glasbruk är det äldsta i Sverige som fortfarande är i bruk. Området utnämndes till riksintresse 1987, med den sammanfattande motiveringen: ”Länets äldsta sammanhållna bruksmiljö med bevarad struktur, bebyggelse och funktioner.” I beskrivningen av riksintresset anges förutsättningarna för att dess kulturmiljövärden ska bibehållas. Nybyggnation invid den äldre bebyggelsen bör undvikas, den befintliga bruksbebyggelsen bör vårdas och en plan för hur ny bebyggelse ska utformas och placeras bör utarbetas enligt beskrivningen. Sedan dess har mycket hänt. Med affärskoncernen ”New Wave Group” i spetsen har en satsning gjorts på Kosta som centrum för handel både vad gäller glasprodukter och olika former av outletbutiker. Satsningen har medfört rivningar och en rad nybyggnationer av avvikande karaktär i de centrala delarna av bruksmiljön. I denna kontext uttryckes behovet av en uppdaterad, fördjupad och mer verkningsfull fördjupad riksintressebeskrivning från länsstyrelsens sida.

Vad

I den fördjupade riksintressebeskrivningen presenteras inledningsvis den redan befintliga övergripande riksintressebeskrivningen, där riksintresset motiveras i den sammanfattande meningen: ”Länets äldsta sammanhållna bruksmiljö med bevarad struktur, bebyggelse och funktioner.” och med värdetexten ”Landets mest särpräglade glasbruksmiljö med ett stort antal bevarade bruks- och bostadshus. Samhällsstruktur med traditionellt bebyggelsemönster, ålderdomlig relation mellan byggnader och vägsystem.” Tyngdpunkten i materialet ligger sedan på riksintresseområdets bebyggelse, med framför allt fyra fokus, nämligen beskrivning av:

- Kostas historia och framväxt,

- vilken kvarvarande bebyggelse i Kosta samhälle som uppförts under vilka tidsperioder,
- vad vissa av byggnaderna har använts till och
- hur vissa av byggnaderna beskrivs i gamla dokument.

Materialets beskrivningar berör framför allt riksintresseområdet från Kosta samhälles uppkomst fram till och med 60-talet. Också kyrkan och egnahemsområdet i Kosta samhälle beskrivs översiktligt, områden som idag ligger utanför riksintressets gräns. Mot bakgrund av materialet föreslås en utvidgning av gränsen till att innefatta också dessa områden med motiveringen att det skulle ge "...en mer komplett bild av samhällets och brukets historia där även tiden före brukets anläggande läggs till." (Kostarapporten, sid 6)

Det i princip fullt ut beskrivande materialet avslutas med ställningstagandet "Genom att varje spår får ha sin särprägel förtydligas historien."

Hur

Arbetet inom projektet har utförts utav en bebyggelseantikvarie som under genomförandet var projektanställd vid Länsstyrelsen i Kronobergs län. Utgångspunkten för arbetet var den ursprungliga riksintressebeskrivningen över Kosta. Utifrån den har litteratur, äldre fotografier och kartmaterial studerats utav bebyggelseantikvarien som underlag för den fördjupade beskrivningen. Till projektet var en referensgrupp bestående av länsantikvarie och länsarkitekt vid Länsstyrelsen i Kronobergs län knuten, men metodval, prioriteringar och val av innehåll, liksom framtagande och bearbetning av material bedrevs i stor utsträckning självständigt utav bebyggelseantikvarien i fråga.

Informationen har sammanställts dels i form utav GIS-kartor där riksintresseområdets bebyggelse utmarkerats sorterade efter de tidsperioder som byggnaderna uppförts under. Nytagna och äldre foton från området, framför allt med fokus på byggnader, och äldre kartmaterial har också använts. Detta har kompletterats med text.

Arbetets material har presenterats i form av en PowerPoint-presentation och en enklare skriftlig rapport med Powerpoint-materialet som utgångspunkt. I powerpointpresentationen har bild- och kartmaterialet fått den mest framträdande rollen, medan texten har fått betydligt mer utrymme i rapporten.

Underlaget har använts i syftet att förmedla och öka förståelsen för riksintressets värden bland tjänstemän, politiker och exploitörer i samband med ett förslag om rivning av ett hus i centrala Kosta. Förhoppningen var att man på detta sätt skulle förmå hindra rivningen. I intervjuerna har man också uttryckt att underlaget ska fungera som ett stöd i kommunens planeringsärenden, inte minst i det pågående arbetet med en förnyad översiktsplan.

När

När den fördjupade riksintressebeskrivningen togs fram av länsstyrelsen pågick arbetet med en förnyad översiktsplan på kommunen. Den muntliga presentationen och beskrivningen blev tillgänglig för kommunen i översiktsplanprocessens slutskede, i och med ett möte då länsstyrelsen försökte förmå hindra en föreslagen rivning av ett handelshus i den centrala bruksmiljön.

Vad gäller den föreslagna rivningen reagerade länsstyrelsen genom att opponera sig då idén presenterades i ett planförslag.

Vem

Man har arbetat och arbetar för att nå framför allt politiker och tjänstemän på kommunen och enskilda exploatörer med materialet.

Uppfattningar kring projektets resultat

Hur har man då uppfattat projektet på länsstyrelse- och kommunnivå? Nedan följer ett sammandrag av de intervjuer som genomfördes med ett antal nyckelpersoner, en mer uttömmande sammanställning finns bifogad som bilaga.

Intervjuerna visar på väldigt skilda uppfattningar om projektets betydelse. På länsstyrelsen är man mycket nöjd med resultatet och menar att projektet har haft stor betydelse för kommuntjänstemännens och politikernas bild av riksintresset. Man anser att förutsättningarna nu är mycket bättre för att riksintresset ska tillvaratas i den kommunala planeringen. ”De har inte kunnat förhålla sig till det här riksintresset. Och har ofta ifrågasatt värdetexterna. Men med den här fördjupningen nu så får de ett material som är mer tydligt och mer precist.”

På kommunen däremot, uttrycks en annan mening. Plan- och byggchefen i Lessebo kommun anser inte att de har tillräckligt med planeringsunderlag för att tillgodose riksintresset, och ställer sig också mycket frågande till vad det egentligen är som är av värde och ska bevaras. På frågan om vad riksintresset innebär för kommunen lyfts framför allt den trögare handläggningen på bygglovssidan fram, liksom att ärendena blir mer besvärliga och tungrodda.

Kommunalrådet i Lessebo kommun kommer inte ihåg att hon har tagit del av den fördjupade riksintressebeskrivningen, och anser inte att projektet har påverkat hennes syn på riksintresset. Vad gäller frågan om vad som utgör riksintressets värden hänvisar hon vidare till kommunens tjänstemän. Även hon uttrycker att riksintresset kan fungera som en bromskloss i utvecklingen.

Analys Kosta

I materialet angående Kosta riksintresse har man valt att inte behandla det faktum att den miljö som en gång pekats ut som riksintressant idag är kraftigt omvandlad. Beskrivningen behandlar bebyggelsen framför allt fram till och med 60-talet. Man avslutar arbetet med att konstatera att ”Genom att varje spår får ha sin särprägel förtydligas historien”. Man kan fundera över hur väl detta konstaterande överensstämmer med den ursprungliga motiv- och värdetext som man haft som utgångspunkt för den fördjupade riksintressebeskrivningen. Om ett viktigt uttryck för riksintresset är att varje spår får ha sin särprägel är det anmärkningsvärt att man valt att inte närmare behandla de senaste cirka 50 årens spår inom riksintresseområdet.

I beskrivningen har man valt att i stort sett enbart fokusera på bebyggelsen, trots att den ursprungliga riksintressebeskrivningen också framhåller

bebyggelsemönster, strukturer och funktioner som betydelsefulla uttryck för riksintresset. Fokus vad gäller bebyggelsen har legat på tidsdjupet, det vill säga vilken bebyggelse som uppförts under vilka tidsperioder. Det som man ur den fördjupade riksintressebeskrivningen kan tolka som svar på frågan vad i den fysiska miljön som uppbär riksintressets värden skulle då i detta fall vara att det finns bebyggelse inom området är uppförd under olika tidsperioder, och att alla spår har sin särprägel. I materialet har man inte tydligt behandlat vilken hantering av den fysiska miljön som kan skada, bevara och utveckla dessa värden, men en möjlig slutsats att dra utifrån den vidareutvecklade beskrivningen är att nybyggnationer inom området kan placeras och utformas fritt, det skulle i princip kunna vara ett sätt att förstärka riksintressets värden så länge de äldre årsringarna fortfarande finns representerade, i hur stor utsträckning är svårt att avgöra. Den tolkningen är däremot inte är förenlig med den ursprungliga riksintressebeskrivningen, och inte heller med de tankar på länsstyrelsen som framkommit i intervjuerna, där man exempelvis menar att:

”Det är ju inte meningen att ett riksintresse bara ska stanna, det är ju en levande miljö som på något sätt ska få utvecklas och förändras. Det har vi varit tydliga med hela tiden. Men ska man bygga något nytt så ska man kanske tänka på proportioner, storlek, form, färger, material och sånt.”

Vilka proportioner, storlekar, former, färger och material syftar man på att man ska förhålla sig till? Hur är detta förenligt med att låta varje spår ha sin särprägel? I materialet lyfts inga fysiska uttryck i miljön, eller spår från någon viss tidsperiod fram som extra viktiga för riksintresset. Inga rekommendationer ges för hur man ska hantera miljön för att bibehålla riksintressenas värden.

I materialet föreslås som tidigare nämnts också en utvidgning av riksintresseområdet till att innfatta även en kyrka och ett egnahemsområde med motiveringen att detta skulle ge ”...en mer komplett bild av samhällets och brukets historia där även tiden före brukets anläggande läggs till” (Kostarapporten, sid 6). Också här kan det finnas anledning att reflektera över hur denna motivering är förenlig med den ursprungliga beskrivningen till riksintresset, där tyngdpunkten i motiveringen ligger på just brukssamhällets avtryck.

Detta skulle, mot bakgrund av den tidigare presenterade teorisammanställningen om framgångsfaktorer, sammantaget kunna vara en möjlig förklaring till den tveksamhet som uttrycks på kommunnivå kring riksintresset och hur man ska förhålla sig till detta.

Det kan också vara värt att notera att materialet har presenterats som ett inlägg i en väldigt specifik fråga, en situation där det enligt teorisammanställningen kan vara fördelaktigt att använda sig av ett riktat underlag. Förhoppningen har sedan varit att materialet också ska ha effekt i mer övergripande frågor över en längre tidsperiod, ett sammanhang där det enligt teorin är en fördel att arbeta med ett allmänt underlag.

Intervjuerna tyder på att man på kommunal nivå inte uppfattar riksintresset som en resurs och en tillgång för kommunen, ett faktum som enligt teorin avsevärt

kan försvåra möjligheterna att hänsyn tas till riksintresset vid kommunal planering.

Om den fördjupade riksintressebeskrivningen hade tagits fram i samråd med kommunen hade kanske förutsättningarna för enighet kring vad som utgör riksintressets värden varit bättre. Det hade också kunnat möjliggöra att informationen kom in i ett tidigare skede i översiktsplaneprocessen.

ÅRE

Bakgrund

Åredalen utnämndes till riksintresse för kulturmiljövården på 70-talet. I beskrivningen utgjordes värdena framför allt utav två delar, dels centrala Åre och dels det omkringliggande fjällnära odlingslandskapet. I centrala Åre lyftes de spår som den tidiga turismen kring förra sekelskiftet lämnat efter sig framför allt i form av bebyggelse fram, liksom Åre gamla kyrka och radbyn Tottens by med anor från medeltiden. Sedan dess har Åre by och omkringliggande landskap genomgått stora förändringar i och med den omfattande exploateringen som utvecklingen mot att bli en av Sveriges ledande vintersportorter medfört. Nybyggnation och förändringar i området har lett till att det landskap som en gång utnämndes som skyddsvärt idag är kraftigt omvandlat. I och med detta har riksintresset Åredalens betydelse och innebörd ifrågasatts. I projektets slutrapport står att läsa: ”Det har länge varit ett känt faktum hos länsstyrelsen att riksintresset Åredalen dåligt motsvarar verkligheten vad gäller motivering och beskrivning. Det har lett till stora svårigheter både för länsstyrelsen och för kommunen att hantera förändringar i landskapet i relation till landskapets kulturhistoriska värden. I synnerhet har det från kommunalt håll rent allmänt ofta påtalats att det finns ett stort behov av ett bättre planeringsunderlag beträffande kulturmiljövårdens riksintressen.” (Loock, J. 2009, s. 8)

Vad

Informationens fokus ligger framför allt på en beskrivning av Åres utveckling och vilka krafter och skeenden som har styrts denna. Stor vikt läggs vid beskrivning av kulturmiljövårdens hantering av riksintresset sedan detta utpekades. En genomgång görs av tidigare riksintressebeskrivningar, och utifrån dessa följer en reflektion över vilken betydelse riksintresseutnämningen haft för Åredalens utveckling och huruvida Åredalen bör fortsätta vara av riksintresse eller inte med tanke på de omfattande förändringar som skett inom området sedan utnämmandet. Sedan följer en diskussion om vad som skulle kunna tänkas vara kulturmiljövården av riksintresse i Åredalen idag, och kring många av Åredalens fysiska egenskaper konstateras att det är svårt att ta ställning till exakt vad som är av vikt och vad som krävs för fortsatt bevarande och utveckling. Kapitlet avslutas med ett ställningstagande: ”Landskapet som helhet berättar först och främst om Västjämtland roll i industrisamhället och senare i upplevelsesamhället. Det är det som är det speciella med Åredalen, och det som gör det till ett område av riksintresse.”

Rapporten avslutas slutligen med ett förslag till en ny motivering och värdetext för riksintresset. Motiveringen lyder ”Fjällturismens landskap, där den fjällnära

odlingsbygden möter vintersportorten Åre.” På detta följer en beskrivning av vad man anser vara uttryck för riksintresset. I detta sammanhang nämns det odlingsnära landskapet, Åre gamla kyrka, den så kallade Tottens by, liksom de turistiska årsringarna i åre by där man väljer att lyfta fram turismens anläggningar från förra sekelskiftet, kabinbanan från 70-talet och det faktum att en rad stilideal från förra sekelskiftet och framåt finns representerade sida vid sida.

Hur

En antikvarie anställd vid Länsstyrelsen i Jämtlands län har sökt och studerat underlag beträffande riksintresset Åredalen och dess utveckling genom arkiv-, litteratur- och fältstudier, och slutligen sammanställt arbetet. Vid tre tillfällen under projektets gång har en referensgrupp bestående av länsantikvarie och länsarkitekt från Jämtlands länsstyrelse, kommunalråd och stadsarkitekt från Åre kommun och 1:e antikvarie från länsmuseum Jamtli samlats för diskussioner kring riksintresset och det pågående arbetet. De frågor som har behandlats mest under mötena har kretsats kring hur riksintresset Åredalen har hanterats av kulturmiljövården genom åren, vilken betydelse riksintresseutnämningen haft för Åres utveckling och hur läget och behoven ser ut idag. I slutrapporten understryks att dialogen har varit en central i arbetet. (Loock, J. 2009, s. 8)

Informationen har sammanställts i textform och genom nytagna och äldre foton från området. Fotonas fokus ligger framför allt på bebyggelse, men också odlingslandskapet, vyerna och människoporträtt finns representerade.

Arbetets material har sammanställts i en tryckt rapport. Den samverkan som bedrevs var delvis i syfte att förena sig kring gemensamma ståndpunkter och förankra informationen på kommunal nivå.

Man har arbetat för att få fram ett allmänt underlag som ska fungera framför allt som planeringsunderlag för såväl länsstyrelsen som kommunen.

När

Projektet har genomförts under Åre kommuns pågående revidering av översiktsplanen, ett arbete som man haft ambitionen att knyta an till under projektgenomförandet. Samråden i samband med projektet har medfört att informationen framkommit relativt tidigt i denna process.

Vem

Man har arbetat för att nå framför allt politiker och tjänstemän på kommunen med materialet. I efterhand har också andra visat intresse för rapporten, exempelvis turistnäringen.

Uppfattningar kring projektets resultat

På länsstyrelsen är man positiv till projektet, och uttrycker en förhoppning om att den fördjupade riksintressebeskrivningen ska vara tydligare och ge en fastare grund att stå på. Man upplever att man har fångat andra aktörers intresse, och att

förutsättningarna nu är bättre för att föra en tydlig argumentation. Betydelsen av den samverkan som bedrevs i och med framtagandet av beskrivningen lyfts också fram. Man anser att samverkansarbetet gav en möjlighet att knyta an till det pågående översiktsplanarbetet och att förankra informationen på kommunen, samt att det möjliggjorde dialog och en stärkt relation till kommunen.

Också på kommunnivå uttrycker man sig positivt. Kommunalrådet i Åre kommun anser att projektet har varit väldigt intressant och att det har gett henne mer kunskap. Hon menar att projektet har varit till stor hjälp vid det pågående översiktsplanarbetet. Enligt henne är den kulturmiljö som riksintresset innefattar väldigt viktig för Åre, både för fast boende och för turistnäringen. På frågan om vad det betyder för kommunen att området är av riksintresse nämns ”Det är en viktig form att det finns detta sätt att skydda saker och ting.” Stadsarkitekten i Åre kommun menar att ”Projektet har varit bra och jag är nöjd med resultatet. Detta kommer att användas i det arbete jag bedriver som planförfattare för en ny fördjupad översiktsplan för Åredalen.”

Analys Åredalen

I den fördjupade riksintressebeskrivningen utav Åredalen har stort fokus lagts vid vid frågeställningen huruvida området bör förbli ett riksintresse med tanke på de stora förändringar som skett i landskapet sedan utnämningen. Detta sätt att angripa beskrivningen av området skiljer sig starkt emot tidigare nämnda fall i Kosta. Rapporten kan på sätt och vis ses som ett diskussionsunderlag som i slutänden leder fram till en ny övergripande riksintressebeskrivning. Denna grundliga analys över Åredalens utveckling kan tänkas vara helt nödvändig för att kunna besvara de centrala frågorna om vari värdena består och vad i den fysiska miljön som uppbär värdena, för att på så sätt kunna bedömma vilken hantering av den fysiska miljön som kan skada eller bevara och utveckla dessa värden. I rapporten ”Förändringarna i Åre” nämns inledningsvis att det länge har funnits ett stort behov av bättre och tydligare planeringsunderlag beträffande riksintresset Åredalen (Loock, 2009, s.8). Det skulle vara intressant att göra en uppföljning i ett senare skede för att se om detta arbete har varit tillräckligt för att fylla det behovet, eller om den nya övergripande beskrivningen skulle behöva fördjupas. I rapporten tas få mer precisa ställningstaganden till vad i den fysiska miljön som är av betydelse, och man har inte använt sig av kartmaterial för att tydliggöra sina tankar. Liksom Kosta väljer man i Åre-projektet att lyfta fram årsringar i form av bebyggelse som ett uttryck för riksintresset, men med få precisioner av vilken bebyggelse man avser. Hur förhåller man sig till det i en konkret planeringssituation? Kanske har det faktum att man har haft flera samråd mellan länsstyrelse och kommun under projektets gång lett till samförstånd i mer konkreta frågor som inte framgår av det tryckta materialet. Samråden kan också ha förbättrat förutsättningarna för fortsatt dialog i konkreta planeringsfrågor. Samråden innebar också att man i Åre-projektet kom in i ett tidigt skede i översiktsplanprocessen, till skillnad från Kosta. Detta borde ha stor betydelse för vilken inverkan informationen har förutsättningar att ha på den fysiska utvecklingen.

Övergripande diskussion

Genom detta arbete har det blivit väldigt påtagligt för mig att hävdandet av ett riksintresse är en tidskrävande process i många steg, och att effekten av det arbete som bedrivs gällande riksintressena blir synliga i den fysiska miljön först långt senare. Hur riksintresset hanteras på lokal nivå avgörs av en rad faktorer, en kan vara hur länsstyrelsen agerat, andra är exempelvis vilken kompetens som kommunen besitter och vilket förhandlingsutrymme kommunen har gentemot enskilda aktörer. I Åredalen står exempelvis exploatörerna på kö för att få etablera sig, medan Kosta samhälles utveckling avgörs av ställningstaganden hos några få intressenter. I det förstnämnda fallet är det troligt att förutsättningarna för kommunen att förhandla och ställa krav på enskilda exploatörer är större än i det sistnämnda. Den information som framkommit av intervjuerna och de analyser av projekten som gjorts kan inte ses som en utvärdering av huruvida metoderna som använts i projekten kan anses vara framgångsrika eller ej vad gäller att hävda riksintressen, att dra några slutsatser kring det skulle kräva mer djupgående analyser och att längre tid förflutit sedan projekten genomfördes.

Oavsett resultaten av de båda projekten kan det vara intressant att göra några ytterligare reflektioner, bland annat kring förutsättningarna för länsstyrelserna att bedriva ett framgångsrikt arbete vad gäller riksintressena. Nedan följer några tankar som vuxit fram i samband med studien.

Vid planering och genomförande av projekten säger sig ingen av de intervjuade medvetet ha utgått ifrån några kända framgångsfaktorer eller metoder. Man säger sig inte ha tagit del av något speciellt material, exempelvis från Riksantikvarieämbetet till stöd för projektens upplägg. Vägledande för arbetet har istället varit annat arbete som bedrivits inom den egna länsstyrelsen eller på kommuner inom länet. Man tycks i första hand ha bedrivit projekten utifrån vad man har känt sig mest förtrogen med sedan tidigare.

Metodval och upplägg förklaras bland annat på följande sätt:

”Det blev på det här sättet helt enkelt. Vi utgick inte från något annat material.”

”Vad det gäller arbetet utgick jag mest från egna tankar. Jag fördjupade mig inte i massa andra metoder. Vi var under tidspress så det fanns inte mycket utrymme för det. Jag tittade lite på att hur en annan på kommunen hade gjort.”

”Vi hade ingen kännedom om hur man kan samverka. Så det fanns inte med riktigt att ha någon samverkan på det viset.”

En del intervjusvar indikerar att uppfattningen om innebörden i vissa begrepp, såsom resurs, samverkan och värden skiljer sig dels mellan de intervjuade och dels hur dessa förklaras i teoretiskt material och på Riksantikvarieämbetets hemsida.

Det tycks också råda skilda uppfattningar kring vad som egentligen är länsstyrelsens ansvarsområde och uppdrag, och vad som krävs för att fullfölja detta uppdrag. Detta uttrycks exempelvis i följande citat:

”Det är allmänt luddigt hur ansvarsfördelningen mellan kommunen och länsstyrelsen ser ut. Tanken är ju att det ska vara något slags växelspel.”

”Vi inom kulturmiljövården ska plocka fram värdena som resurs, förut fick man veta att det var planerarnas uppgift, men det är det inte.” (Riksantikvarieämbetet, 2009-05-14)

”Det är kommunens ansvar att kunna visa på hur kulturmiljövärdena utgör en resurs” (Länsstyrelsen)

”Jag vet inte om vi på länsstyrelsen ska göra några värderingar”

I rapporten ”Förändringarnas Åre” framtagen av länsstyrelsen i Jämtlands län hävdas att det egna uppdraget består i att ”Länsstyrelsen ska tillhandahålla planeringsunderlag och redogöra för statens anspråk på vilka värden som finns att ta hänsyn till. Kommunen ska sedan planera (bl.a.) utifrån dessa förutsättningar.” (Loock, 2009, s. 10). Hur ska man då hantera situationer då det visar sig att ”tillhandahålla planeringsunderlag” och ”redogöra för statens intressen” inte är tillräckligt för ”att låta statliga intressen få ett styrande genomslag i den fysiska planeringen på lokal nivå” (Riksantikvarieämbetet, 2009, s.1) som man på riksantikvarieämbetets hemsida hävdar är syftet med riksintressena? Vad innebär det faktum att länsstyrelsen ska företräda statens intressen i detta sammanhang?

I båda de studerade fallen hävdar man att en fördel med projekten är att man nu har utvecklat en fungerande metod för att arbeta med riksintressena. I båda fallen ger man uttryck för att man planerar att använda sig av sin metod också vid fördjupningar av andra riksintressen. Detta resonemang överensstämmer med de teorier som presenteras i rapporten ”Landskap i fokus” (Schibbye & Pålstam, 2001) där det hävdas att det är vanligt att man fortsätter att använda sig av den metod man bäst känner till och är mest förtrogen med.

De skilda uppfattningarna mellan aktörerna på regional och lokal nivå angående Kosta projektets effekt tyder på att det kan vara svårt att på egen hand internt avgöra vilken effekt en viss metod gett. Det borde mot bakgrund av detta kunna finnas en risk att metodutvecklingsprojekten får till följd att skilda arbetsmetoder etableras på regional nivå som inte har något stöd i forskning eller i praktiken har visat sig vara effektiva.

En sådan utveckling skulle också gå stick i stäv med det behov som uttrycktes på ett seminarium angående riksintressen som genomfördes 2009 då det framkom att ”Länsstyrelserna behöver Riksantikvarieämbetets stöd så att värdebeskrivningarna kan göras tydligare och ges en mer **enhetlig presentation**, det skulle också ge en **likartad hantering på länsstyrelserna.**” (Kulturmiljö och stadsutveckling, 2009, s.5).

Hur man har valt att bedriva arbetet, motiverat arbetsmetoderna, väljer att beskriva innehållet, och vad man själva säger sig ha för kunskap till stöd i arbetet tyder på att man i relativt liten utsträckning är insatt i det forskningsmaterial, rapporter och beskrivningar av befintliga metoder och kända framgångsfaktorer som finns samlat bland annat på Riksantikvarieämbetet.

Man kan ställa sig frågan hur goda förutsättningarna är att bedriva framgångsrik metodutveckling utan att ta grundlig utgångspunkt i redan kända erfarenheter och forskning. En överhängande risk borde kunna vara att man på detta sätt ”upptäcker hjulet” på nytt istället för att utveckla det vidare.

En hel del frågor har väckts genom studien. Exempelvis; är det i första hand mer metodutveckling som krävs för att bättre hävda riksintressen, och vilka bör i sådana fall genomföra denna metodutveckling? Kan det vara så att det finns ett stort behov att förankra redan befintligt kunskap som finns samlad på central nivå gällande arbetsmetoder och framgångsfaktorer angående riksintressen också på regional- och lokal nivå? Finns det ett behov av att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan regional och lokal nivå? Att dra några slutsatser kring detta är inte möjligt utifrån den här studien, men att undersöka saken närmare skulle vara intressant inte minst för att kunna reflektera kring hur metodutvecklingsprojektet ligger i linje med Riksantikvarieämbetets mål och strategier.

Källor

Samhällsbyggnadsenheten, (2007-10-30) Begäran om underlag,
Riksantikvarieämbetet. S. 4

Lisitzin, Katri & Blix, Järda, (1996) Kulturmiljöbeskrivningar i
planeringsunderlag, Borås:Riksantikvarieämbetet.

Olsson, Krister, Löfvenberg, Magnus & Sickars, Folke (2002) Att skapa värden,
Stockholm : Riksantikvarieämbetet.

Schibbye, Bengt & Pålstam, Ylva (2001) Landskap i fokus, Stockholm :
Riksantikvarieämbetet.

Loock, Johan (2009) Förändringarnas Åre, Östersund : Länsstyrelsen Jämtlands
län

Riksantikvaren (2009) DIVE, Oslo : Riksantikvaren

Roos, Johanna & Hansson, Paul (2009) Kulturmiljö och stadsutveckling,
Göteborg : Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Kulturmiljöenheten

Naturvårdsverket (2005) Riksintresse för naturvård och friluftsliv ,
Naturvårdsverket

Riksantikvarieämbetet (2007) Riksintressanta kulturmiljöer, resultat av
enkätundersökning och nya insatser, Stockholm : Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet, (2008-06-26) Ideér för en tvådagars workshop.
Opublicerat manuskript. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Kvale, S. (1997) Den kvalitativa forskningsintervjun. Studentlitteratur, Lund.

Pålstam, Ylva & Degerman, Siv (2008-05-12) Kulturmiljön som resurs i
kommunal utveckling och planering. (Elektronisk)
Tillgänglig:<P:\64mas2\6807\61680724148_RAÄ
Kulturmiljön\4_PROJ\L\Rapport\ RAÄ_rapport.indd, Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet (senast uppdaterad 2008-12-22). Samhällsbyggnad.
(Elektronisk) Tillgänglig:<<http://www.raa.se/cms/extern/samhallsbyggnad.html>>
(2009-04-06)

Riksantikvarieämbetet (senast uppdaterad 2009-02-12). Lagar och ansvar.
(Elektronisk) Tillgänglig:<
http://www.raa.se/cms/extern/samhallsbyggnad/lagar_och_ansvar.html
> (2009-04-04)

Riksantikvarieämbetet (senast uppdaterad 2008-12-16). Metoder och kunskapsunderlag. (Elektronisk)

Tillgänglig:<http://www.raa.se/cms/extern/samhallsbyggnad/planering/metoder_och_kunskapsunderlag.html> (2009-04-10)

Riksantikvarieämbetet (senast uppdaterad 2008-12-16). Riksintressen för kulturmiljövården. (Elektronisk) Tillgänglig:<

http://www.raa.se/cms/extern/kulturarv/landskap/riksintressen_for_kulturmiljovarden.html> (2009-04-06)

Riksantikvarieämbetet (senast uppdaterad 2008-12-16). Fysisk planering. (Elektronisk)

Tillgänglig:<http://www.raa.se/cms/extern/samhallsbyggnad/planering/fysisk_planering.html> (2009-04-06)

Riksantikvarieämbetet (senast uppdaterad 2008-12-17). Kulturarvet som resurs. (Elektronisk)

Tillgänglig:<http://www.raa.se/cms/extern/samhallsbyggnad/regional_utveckling_och_tillvaxt/kulturarvet_som_resurs.html> (2009-04-06)

Muntliga Källor:

¹ Stadsarkitekt Åre kommun, e-post, 2009-04-08

Bilagor

Uppfattningar kring projektets resultat

Nedan följer en mer uttömmande sammanställning av de djupintervjuer som utfördes angående projekten, och som har legat till grund för sammanfattningarna om uppfattningar kring projektets resultat i arbetet.

Intervjuer Kostaprojektet

Länsstyrelsen

”Detta uppfattas jättepositivt!”

”Det här har varit ett sätt som har fungerat gentemot kommunen, planerarna har kunnat ta till sig detta.”

”Vi får in det här i rätt fas i och med arbetet med ÖP.”

En av de intervjuade menar att relationen absolut har förändrats med kommunen i och med projektet. ”De är oerhört nöjda över att länsstyrelsen har satsat på att ta tag i den här frågan för att riksintressebeskrivningarna är för vaga. De har inte kunnat förhålla sig till det här riksintresset. Och har ofta ifrågasatt värdetexterna. Men med den här fördjupningen nu så får de ett material som är mer tydligt och mer precist, och visar de komplexa sammanhangen på ett sätt som de är vana vid. Nu är det lättare för dem att ta till sig den här informationen.”

Kommunen, Plan- och byggchef, Lessebo kommun

”Nej, vi har inte tillräckligt planeringsunderlag. Det vi har är den här kartbilden där man har ringat in av någon anledning att det här området utses som riksintresse. Sedan kan man ju fråga sig, varför har det blivit såhär? Varför har man tagit just detta område. Och man kan ju lika gärna fråga sig här då, varför ska man ta hela Kosta samhälle ner till kyrkan och allt ihop”

Plan- och byggchefen menar att powerpointen och den information som framhölls i samband med den endast var i syfte att hindra rivningen av handelshuset. Informationen som framkom då har inte varit något stöd i planeringsarbetet menar han, och något annat nytt material beträffande riksintresset har han inte varit i kontakt med. ”Powerpointen gav inte mig något personligen, men det kan hända att politikerna blev påverkade.”

”Vad som är det viktigaste att tillvarata? Det är väl att bevara den bruksmiljön som finns. Men bevara och bevara, nu har man ju byggt alla de här moderna grejerna så att när man nu kommer in i Kosta så får man ju inte alls den känslan av att det här brukssamhället en gång har varit, utan det är ju mer som ett stort köpcentra.”

På frågan om vad det innebär för kommunen att bruksmiljön i Kosta är ett riksintresse lyfter plan- och byggchefen fram: ”På bygglovssidan blir det ju trögare handläggning. Ärendena blir besvärligare, det blir mer tungrott. Men det

kanske inte bara behöver vara ett hinder, i vissa fall kan det kanske ha nytta, att man får in andra ögon.”

Kommunalråd, Lessebo kommun

”Jag minns ingen powerpointpresentation.” Kommunalrådet på Lessebo kommun menar att den information som framkom i samband med diskussionerna kring handelshuset, då också powerpointen presenterades, inte har påverkat hennes syn på riksintresset alls.

Vad gäller frågan om vad som utgör riksintressets värden hänvisar hon vidare till kommunens tjänstemän.

På frågan om vad det betyder för kommunen att Kosta bruksmiljö är av riksintresse framhålls att:”Ibland kan man ju känna såhär att, ska ett riksintresse stoppa en utveckling? När det då finns utveckling på just det stället där riksintresset är?”

Vad gäller handelshuset kan hon inte förstå att man inte kunde riva det. ”Det var ju redan helt förvanskat.”

Intervjuer Åreprojektet

Länsstyrelsen

”Vi hoppas att detta ska vara en tydligare beskrivning, ge en tydligare avgränsning och vara en fastare grund att stå på.” ”Förhoppningsvis bidrar materialet till att det är möjligt att föra en tydligare argumentation.”

”Det vi har uppnått är en bättre beskrivning. Och att andra har blivit intresserade”

”Det har varit en fördel att kunna knyta an till pågående översiktsplanarbete.”

”Processen har varit ett sätt att förankra på kommunen. I översiktsplanen finns en risk att man bara rabblar upp gamla riksintressebeskrivningar, men det leder egentligen inte till att man tar hänsyn. Det handlar ju också om att börja tänka.”

”Viktigast är att vi har suttit ner tillsammans med kommunen och diskuterat utveckling i förhållande till kulturhistoriska värden. Dialogen. Det är många från olika håll som har intresserat sig för och uppskattat rapporten.”

”Det här har stärkt vår relation. Men det är ju sårbart eftersom det är knutet till vissa personer.”

Kommunen, Kommunalråd, Åre kommun

”Projektet har varit jätteintressant. Det har varit en pusselbit”

”Det har gett mig mer kunskap, men jag är väldigt intresserad av det här frågorna och inne i det här spåret personligen i alla fall, så det har väl inte påverkat mig personligen på det sättet, mer än att ge mig mer kunskap då.”

”Nu är ju vi precis inne i ett översiktsplanearbete för Åredalen. Så det kom helt rätt i tiden för oss det här. Det här är ju en del i underlaget då för översiktsplanearbetet”

Vad gäller frågan om vad riksintressets värden består i nämns bland annat ”Det öppna åkerlandskapet är otroligt viktigt för bilden av landskapet.”

”Det är jättepositivt att behålla de gamla byggnaderna.”

”Kulturmiljön är jätteviktig för Åre...Både för de som bor i byn och för alla våra gäster.”

Skulle behöva bli bättre på att berätta om vad vi har, museer, gamla filmer.

Vad betyder det för kommunen att området är av riksintresse. ”Det är en viktig form att det finns detta sätt att skydda saker och ting.”

Stadsarkitekt, Åre kommun

Tyvärr har det inte varit möjligt att genomföra en intervju med Stadsarkitekten¹ i Åre kommun, men den spontana kommentaren via epost angående projektet var: ”Projektet har varit bra och jag är nöjd med resultatet. Detta kommer att användas i det arbete jag bedriver som planförfattare för en ny fördjupad översiktsplan för Åredalen.”